

УДК 070(477)

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ («ПАЛІТУРКА», «ЦИФРА», «ВТРАЧЕНО»)

Наталія Сидоренко

Інститут журналістики

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Мельникова, 36/1, м. Київ, 04119, Україна

e-mail: osydorenko@ukr.net

У статті розглядаються можливості інноваційних технологій у бібліотеках України та зарубіжжя, зокрема оцифрування матеріалів (газет, журналів, бюлетенів, альманахів), пов'язаних з історією української журналістики XIX – початку XX ст. Використовується досвід національних наукових бібліотек Києва та Одеси, університетських наукових бібліотек Києва та Харкова, Російської національної бібліотеки у Санкт-Петербурзі та ін.

Ключові слова: бібліотека, колекції періодики, електронні джерела, оцифрування, інноваційні технології.

Доступність, відкритість, зручність, мобільність – основні критерії існування електронних ресурсів, що дозволяють легко та дистанційно знаходити потрібну інформацію, здійснювати віртуальні наукові пошуки й результативно виконувати дослідницькі завдання.

Нині користувачі «інформаційної павутини» та її дослідники утверджують «мережеву суспільність», визначають параметри людини в сучасній інтернет-парадигмі з перевагами «електронного слова», шукають можливості «завантаження» розуму, враховуючи амплітуду компіляції та плагіату, загалом розглядають питання функціонування і перспективи «електронної цивілізації».

Приголомшливий науковий факт повідомила Українська служба ВВС: вчені з Німеччини винайшли новий спосіб передачі даних із неймовірною швидкістю – 26 терабіт у секунду. Завдяки такій швидкості можна всього за 10 секунд перемістити через оптичне волокно всю бібліотеку Конгресу США. Такого результату вдалося досягти завдяки використанню нового методу, що має назву «швидке перетворення Фур'є». Цей метод полягає у розкладенні лазерного променя на понад 300 кольорів, у кожному з яких закодовані певні рядки інформації [4].

За даними Вікіпедії, Бібліотека Конгресу США – найбільше книгосховище світу (для порівняння: обсяг фондів найбільшої бібліотеки нашої держави – Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – 15 млн одиниць зберігання). На початку 2000-х рр. тут знаходилося понад 130 млн одиниць зберігання (загальна довжина книжкових полиць – майже 850 км), зокрема: понад 30 млн книг та інших друкованих матеріалів на 470 мовах світу; понад 1 млн но-

мерів газет з усього світу, 58 млн рукописів, понад мільйон публікацій уряду США, 4,8 млн карт, 12 млн фотографій, 2,7 млн звукозаписів, 500 тис. мікрофільмів. Щорічний приріст фондів Бібліотеки від 1 до 3 млн одиниць зберігання [2]. За приблизною оцінкою, обсяг усіх фондів книгосховища у Вашингтоні, якщо перевести їх у цифровий вигляд, становить 17–20 Тбайт.

Надзвичайно стрімкий розвиток інформаційних потоків і складність знаходження оригінального, об'єктивного, джерельного факту чи наукового документа, враховуючи неминучі етапи «розвідки», «абсорбування», «шліфування», зіставлення тисяч однорідних записів, нагадують іноді видобування золота з руди чи відсіювання шкаралупи від «духовної їжі». Але навіть скептики не заперечують сьогодні вкорінення цифрових технологій та електронного пошуку в раціональне наукове середовище.

Мета цієї статті – з'ясувати можливості електронного фонду періодичних видань, наявних в українських та зарубіжних бібліотеках, акцентуючи увагу передусім на українській пресі XIX – початку XX століття. Об'єктом дослідження обрано електронні каталоги та ресурси газет і журналів провідних книгосховищ (зокрема України, Росії, Британії) та окремих сайтів, що надають користувачам електронні документи.

Як зазначається в матеріалах Другого міжнародного науково-практичного семінару «Оцифроване надбання: збереження, доступ, репрезентація» (16–17 грудня 2014 р., Київ), одним із «характерних трендів у гуманітарній сфері на початку третього тисячоліття стали процеси оцифрування і представлення в електронному середовищі об'єктів історико-культурної спадщини: музейних артефактів, книжкових зібрань, архівних документів. Спочатку це була невід'ємна частина створення електронних каталогів зібрань найбільших бібліотек, музеїв та архівів, електронні копії виконували роль презентаційних (мультимедійних) продуктів, але цифрові проекти досить швидко набули статусу самостійного, самодостатнього, надзвичайно капітало- і наукоємного напрямку у діяльності фондоутримувачів. Це пов'язано не стільки з організацією «широкого доступу» до фондів, скільки з необхідністю забезпечити фізичне збереження оригіналів шляхом створення їх електронних копій та вилучення оригіналів з читальних залів, а також виконанням державних планів і програм із перетворення історико-культурного надбання у цифровий формат» [5].

Ця розлога цитата не тільки пояснює історію та особливості введення «цифри» в повсякденну бібліотечно-архівну діяльність, використання історико-культурних цінностей, а й виявляє можливі непорозуміння між «фондоутримувачами», що прагнуть «вилучити» оригінали з рук прискіпливих читачів, і тими окремими науковцями, які не обійдуться без такого оригіналу при скрупульозній «археології» події чи явища. Але здебільшого пересічний відвідувач бібліотеки чи архіву потребує зручного та доступного електронного документа.

Останнім часом з'явилися зручні пошукові системи, віртуальні довідкові служби, методичні посібники (паперові та електронні), захищаються дисертації і пишуться статті про «українські документально-інформаційні ресурси у віртуальному просторі» та «електронне документознавство в Україні», існують «дер-

жавні плани і програми». Справді, відбувається помітний рух на «зустрічній смузі» з «цифрою».

Свідченням цього є минулорічні здобутки київського музею Т. Г. Шевченка, коли за сприяння гранту Британської бібліотеки «Архіви в небезпеці» [9] було оцифровано персональний архів Кобзаря, до якого тепер мають вільний доступ усі охочі. Технологічні подробиці опрацювання рідкісних документів викладено на сайті музею, де зокрема зазначено: «Враховуючи солідний вік (середина XIX – поч. XX ст.), документи, більшість яких зберігалася в паперовій формі, були дуже крихкими, більшість сторінок мали фізичні ушкодження, палітурка деяких трималася на чесному слові. Отже, щоб не зашкодити носіям, для сканування документів була застосована технологія нешкідливого безконтактного сканування, що дозволило зберегти і не погіршити стан оригінальної палітурки, унікальні елементи архівних справ і видань, сторінки документів. Одним з елементів технології роботи з цими документами була попередня архівна обробка. Зокрема, дезінфекція від цвілі і грибка. Для сканування використовувався спеціалізований книжковий сканер, який не має інфрачервоного світла і не призводить до висвітлення, опалення і погіршення якості оригіналу. Сканування здійснювалося без фізичного контакту сторінок оригіналу зі склом поверхні сканера. Крім того, згідно з технічними вимогами Британської бібліотеки всі сторінки документів сканувалися з кольоровою таблицею-маркером для збереження автентичності кольору сторінок і чорнил оригіналів» [1].

Численні сучасні повнотекстові версії журнальних публікацій доступні в багатьох базах даних, але, як правило, йдеться про наукову періодику останніх десятиліть. Так, з астрономії та фізики можна знайти понад 8 млн документів (Astrophysics Data System); понад 2 млн статей із 1300 журналів (біологія, медицина, психологія, ботаніка, фізика, суспільні науки) розміщені на сайті видавництва Стенфордського університету; більш як 150 тис. періодичних видань представлено на загальнодоступній системі PubList і т. д. (див.: [6]). Складнішою є ситуація з періодикою так би мовити «давньою», яка часто досить «незручна» (за структурою, форматом, якістю поліграфічного виконання) для оцифрування.

У світовій павутині не так багато загальнодоступних (бажано – безплатних) джерел, де можна долучитися до періодичних надбань минулих століть. Серед них колекція мікроформ у Британській бібліотеці, що має значні фонди американської преси з 1741 р. до початку XX ст. (це 2770 котушок мікрофільмів, на яких записано 1100 газет і журналів американського континенту) [10]. Як не дивно, широка інформація існує про марксистські газети й журнали, зафіксовані в онлайн-архіві та енциклопедії [12; 13].

Наприклад, на сайті архівної періодики марксистського спрямування подано основні рубрики: портретна галерея, події, преса та ін. Тут можна знайти характеристику і тексти видань відповідного ідеологічного спрямування з XIX до XX століття включно, зображення обкладинок журналів, прочитати найважливіші публікації таких видатних діячів, як Ніколай Ленін, Максим Горький, Роза Люксембург, Поль Лафарг, Клара Цеткін, Карл Каутський, Сергій Зінов'єв, Георгій Плеханов, Карл Лібкнехт та ін. У колекції електронного архіву – здебільшого газети й журнали США та Великої Британії, серед яких «Call» (Лондон,

1916–1920), «Clarion» (Лондон, 1891–1894), «Living Marxism» (Чикаго, 1934–1943) та десятки інших назв. Трапляються часописи з усього світу та різних років видання: німецька «Neue Zeit» (Штутгарт, 1883–1923), португальська «Combate» (1974–1978), китайська «Pekin Informs» (50-ті рр. XX ст.), бразильська «Problemas» (40-і рр. XX ст.). З-поміж російських – «Коммунистический Интернационал» (1919–1925) та ін. [13].

Англомовна «Енциклопедія анти-ревізіонізму» (The Encyclopedia of anti-Revisionism on-line: Periodicals, Journals and Newspapers) пропонує також широке коло комуністичних і соціалістичних періодичних видань з текстами та зображеннями, доступними в онлайн-режимі [11].

В Україні зроблено перші кроки: в НБУВ оцифровано такі найзатребуваніші газети, як «Громадська думка / Рада» та «Киевлянин». Здається, ще вчора ними можна було користуватися лише в читальному залі газетного відділу, а сьогодні для охочих відкриті електронні ресурси ще кількох газет, окрім вищезазначених: «Буковини», «Діла» та «Харьковского еженедельника» (1812).

Споживачам бібліотечної інформації полегшують роботу електронні каталоги – генеральний каталог НБУВ, каталог журналів (сучасних і частково середини XX ст.), старих газет тощо. Не всі бібліотеки України можуть запропонувати читачам онлайн-інформацію про видання, що зберігаються в їхніх фондах. Поступово до оцифрування каталогів долучаються наукові чи універсальні бібліотеки Харкова, Львова, інших культурно-освітніх центрів України.

Останнім часом значно поживилася «електронна» діяльність НБУВ; на головній сторінці порталу майже повсюди є альтернатива: електронні бази даних, електронні виставки, віртуальна екскурсія бібліотечним закладом, віртуальна довідка. Потрібну інформацію можуть надати електронні каталоги (комплексний пошук, каталог книжкових видань, журналів та продовжуваних видань, каталоги історико-культурних фондів), а також скановані каталоги (імідж-каталоги), що стосуються генерального алфавітного каталогу, дисертацій, Інституту рукопису, газетних фондів, відділу стародруків та рідкісних видань, відділу україніки тощо.

У «Пам'ятці користувача» відкривається «Веб-версія електронного каталогу НБУВ»: детально, покроково розписано сценарій комплексного пошуку. Не завжди все дається легко... Електронний каталог дисертацій не піддається першому випробуванню (але спробуй – знайди! Намарне витративши 30 хвилин й отримуючи постійно песимістичну відповідь «За Вашим запитом нічого не знайдено», вирішила дочекатися наступного дня, щоб перевірити паперовий каталог).

Та при цьому спектр електронних ресурсів НБУВ досить широкий: від наукової електронної бібліотеки та наукової періодики країни до спеціалізованих е-бібліотек (юридична, бібліотекознавча та філософська література). У рубриці «Електронні репозиторії» знайшлося кілька корисних підказок завдяки тематичному інтернет-навігатору. Хоча в анотаціях ніде не знайшлося ключового слова «періодичні видання» (преса, друкована періодика, мас-медіа), але відбулося певне інтелектуальне збагачення: новими можливостями та літературою, дотичною до безпосередніх зацікавлень медіадослідженнями. Це дві університетські бібліотеки (Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Хар-

ківського національного університету імені В. Н. Каразіна), а також NathiTrust Digital Library, створена у співпраці академічних і дослідних установ (передусім США), пропонуючи цифрову колекцію літератури, яку складають мільйони назв із усього світу. Хоча тут не йдеться про періодику як таку, але пошук подає сотні назв і відповідно відкритий доступ прочитання українознавчої літератури англійською мовою.

Наукові мандрівки в інтернет-просторі (особливо ж для дослідників історії журналістики й національної української преси зокрема) часто здаються витратними в часі й не завжди ефективними у вимірах знайденого. Літак, потяг, автобус, маршрутне таксі чи метро – звичні транспортні засоби, що допомагають долати короткі чи далекі відстані, аби переконатися в тому, що: «оригінал не видається», «примірник дефектний», «штабельовано», видання перебуває в черзі на «палітурку» (скажімо, з 2005 р. – майже 10 років!); як вирок – «не числиться» (за звіркою такого-то року), «не знайдено», «втрачено»... Хоч як прикро, але нерідко рішення «видати – не видати» певні часописи, «терміново чи через тиждень» залежить від суб'єктивних факторів так званого міжособистісного спілкування, «комунікаційної симпатії» бібліотечно-архівного працівника та його клієнта-науковця.

До переліку розчарувань варто додати інші «несприятливі фактори» (їх цілком можна назвати «документознавчими ризиками»: можливість / неможливість сканувати, фотографувати, копіювати (мається на увазі не «піратське», незаконне й потаємне фіксування необхідної сторінки, коли свідомо ігнорується застереження: «ведеться відеоспостереження»). Йдеться про фінансово затратні офіційні способи отримати дозвіл на той насправді дорогоцінний файл, який можна «розшифрувати» і «прочитувати» годинами.

Розчарувань під час «наукових мандрів» достатньо. Яюсь мені записали на диск замовлений матеріал у Російській державній бібліотеці (журнали, що зберігаються лише тут). Не було змоги перевірити отриману інформацію... Вже вдома виявилось, що це портрети М. Гоголя, В. Белінського, О. Герцена!.. Можливо, вони й унікальні, але на той час мене більше цікавила чернігівська й волинська преса. Не завжди скановані чи сфотографовані копії (офіційним шляхом, а отже, – професійно (!), за преїскурантом сплачених коштів) відповідають якісним параметрам... Такі «мінуси» непоодинокі в пошуках оригінальних документів XIX і навіть XX ст.

На відстані років із гумором згадуються ситуації, коли в архіві не дозволяли користуватися ноутбуком, щоб «не красти інформацію»; в одній із провінційних бібліотек чергова не хотіла пускати до фондів, бо ми не придбали за 5 коп. прозорий поліетиленовий пакет і не вклали туди свої ручки й папери; у солідному науковому книгосховищі досі існує версія, що читачі лише «псують» цінні фонди, тому треба робити так, аби менше надходило замовлень і ще менше їх виконувалось... Скажімо, мені довелося на бланках замовлень (їх ксерокопіювали самостійно, бо в день видавали щонайбільше п'ять!!!) вести листування з працівником фондів. Він відчитував мене по-справжньому: «По цьому шифру числиться «Звезда», а ви просите «Звездочку». Будьте внимательны!». Іншим разом ми надзвичайно уважно, кілька разів звіривши шифр, замовляли «Одесское

слово», а отримували «Унзер лебен», газету, що друкувалась розмовною єврейською мовою... Це дало змогу встановити існування такої газети в цій бібліотеці.

Здається, «ера електронних каталогів» – не розкіш, а буденна реальність для багатьох бібліотек України. Але не для істориків преси. На часі – каталог журналів (кирилицею і латиницею), каталоги юдаїки (газет і журналів) XIX – середини XX ст. у НБУВ, відкриття для віддалених читачів (не тільки тих, що знаходяться в приміщенні бібліотеки та користуються «внутрішньою» електронною базою) досі недоступних каталогів у більшості національних і просто наукових, універсальних, публічних бібліотек України (до цього переліку можна долучити архіви, які досить повільно входять в «електронну площину» відкритості, зручності, зацікавленості).

Нещодавно Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка отримала титул «Бібліотека 2014». На її сайті з'явилися оцифровані номери таких місцевих журналів, як «Друг искусства» (1913. – № 1–3) «Сириус» (1916. – № 1), «Камена» (1918. – № 1), ще десяти театральних-мистецьких, краєзнавчих і суспільно-політичних часописів 20-х рр. XX ст. З-поміж газет це «Южный край» (за п'ять місяців 1893 р.), «Земля и воля» (1917–1918, 4 місяці), численно представлені «Вісті ВУЦВК» за різні роки.

Існують і протилежні приклади. Скажімо, Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького має на своїй сторінці рубрику «Електронні каталоги». З першого погляду, це налаштовує на серйозну роботу, але швидко й розчаровує. Виявляється, читачам тут пропонують *електронні каталоги бібліотек України та найбільших зарубіжних бібліотек*. Теж варіант, яким можна скористатися. Але... При намаганні восени 2014 р. зазирнути до зазначеного джерела чомусь з'являлася невтішна відповідь: «Ошибка 404. Страница не найдена» або «Запрашиваемый ресурс перемещен, переименован или временно недоступен».

Тому електронний каталог – не тільки «необхідна розкіш», а й оманлива надія. До речі, саме ОННБ досі пропонує читачам «спокусливу» мандрівку в минуле століття, знайомитися з раритетами «машинописного варіанта каталогів» приблизно 60-х рр. XX ст. Все, що там відсутнє, – «на професійній совісті» бібліографа, який перевантажений додатковими пошуками в генеральному каталозі. Тож досить часто в Одесі кудись відсилають: пошукайте у відділі «Одесика», запитайте в музеї, зверніться до відділу образотворчих мистецтв. Або ж запитайте: «А ви сподіваєтеся щось знайти?». Насправді шукати є що... Тільки як?

Значну роботу виконали колективи Наукової бібліотеки імені М. О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. В першому навчальному закладі представлено цифровий репозиторій (Old Printed Books) європейських раритетів старовинних друкованих видань, що мають унікальну історію. Як зазначено на сайті, це 1349 описаних і 2062 неописані одиниці. На жаль, поміж ними майже відсутні періодичні видання.

Важливий подарунок читачам-науковцям передали до 210-ліття ЦНБ ХНУ (30 січня 2015 р.) працівники цієї бібліотеки, здійснивши сканування важливих документів з історії заснування й функціонування університету, створення преси

та наукових досліджень у межах цього навчального закладу. Тож до послуг читачів не тільки електронний архів Харківського національного університету (eKhNUIR), а й архів рідкісних видань і рукописів (eScriptorium). Допитливим дослідникам відкриється «Харьковский Демокрит» (1816) [8], «Украинский вестник» (1817), «Труды Общества наук, состоящего при Императорском Харьковском университете» (1817), «Труды студентов-любителей отечественной словесности в Императорском Харьковском университете» (1819), «Труды Общества испытателей природы...», збірник «Молодик» (1843) тощо, причому в досить легкому користуванні (Adobe PDF), при якому можна переписати чи скопіювати необхідні документи.

До речі, в Росії (на жаль, історики, які досліджують східноукраїнську періодику XIX – початку XX ст., не можуть сьогодні обійтися без московських і петербурзьких джерел) справа збереження старих і раритетних видань, а також доступу читачів до електронної інформації просувається значно швидше. Скажімо, РНБ ще у липні 2001 р. започаткувала проект із забезпечення сучасного доступу до електронних фондів. Сьогодні це понад 438 тисяч документів (Докусфера), кількість постійно зростає. Зокрема, електронний фонд «Епархиальных ведомостей» на початок 2015 р. сягнув 4 467 документів (це й «Харьковские...», «Киевские...», «Херсонские...», «Черниговские...», «Подольские...», «Волынские...» та інші епархіальні багаторічні видання). Якщо в середині 2014 р. налічувалося понад 30 тисяч оцифрованих газет і журналів, що видавались в Російській імперії та СРСР, то через півроку вже інші показники – 43 840 документів. Серед них одеська, житомирська, київська преса та інша періодика Південної Росії у межах нинішньої України. Щоправда, частково деякі документи доступні тільки з авторизованого віртуального читального залу. Зрештою, сайт має гасло: «Докука – це живий організм, який росте разом із нами».

Принагідно українську періодику можна знайти на деяких «несподіваних» сайтах чи навіть у приватних електронних колекціях (наприклад, diasporiana О. Богуславського). Так отримав нове «електронне життя» науково-популярний журнал «Вестник опытной физики и элементарной математики» (Одеса, 1886–1917), який «заклав традиції жанру» відповідної літератури [3]. Державна театральна бібліотека у Санкт-Петербурзі може запропонувати електронну колекцію дореволюційної театральної періодики XIX – початку XX ст.; всього оцифровано 49 назв, приблизно 315 тис. сторінок (зокрема, «Аполлон», «Суфлер», «Театр и искусство», «Обозрение театров» та ін.).

Британський письменник-фантаст Ніл Гейман має всі підстави закликати небайдуже людство: «Необхідно підтримувати бібліотеки. Використовувати бібліотеки, заохочувати інших користуватися ними, протестувати проти їх закриття. Якщо ви не цінуєте бібліотеки, значить, ви не цінуєте інформацію, культуру чи мудрість. Ви заглушуєте голоси минулого і шкодите майбутньому» [7].

Історія оцифрування триває, технології дозволяють щоденно нарощувати інформаційні потоки та полегшувати пошук потрібних джерел, працювати з ними у зручних умовах. Е. Шмідт (Google) вважає, що кожні два дні людство створює стільки інформації, скільки загалом було її нагромаджено від початку

нашої цивілізації до 2003 р. (приблизно п'ять ексобайтів інформації щоденно). Тож повертаючись до думки Н. Геймана, завдання полягає нині не в тому, аби «знайти рідкісну квітку в пустелі, а в тому, щоб розшукати конкретну рослину в джунглях». Нам потрібна допомога в навігації, щоб серед хаотичного нагромування знань роздобути те, що необхідно [7].

У цих складних процесах бібліотеки (і традиційні, і віртуальні) не втрачають свого значення, адже сюди приходять за інформацією. Бібліотеки залишаються «воротами в майбутнє». Значною мірою це стосується фондів, що зберігають безцінні матеріали з історії української журналістики. Ми не знаємо, коли почнеться прогресивне «завантаження» для тисяч назв українських періодичних видань, що з кожним роком наближаються до межі «раритетності», але у форматі «цифри» для преси (розпорошеної в різних фондах, архівах, сховищах, колекціях, музеях, приватних зібраннях; з палітуркою чи в папці, в ламінаті чи в «дефектному» стані) має початися нове якісне існування.

---

1. Архів Тараса Шевченка став доступним на сайті Британської бібліотеки [Електронний ресурс] // Національний музей Тараса Шевченка. – Режим доступу : <http://museumshevchenko.org.ua/post.php?id=567>.

2. Бібліотека Конгресу США [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B3%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83.

3. Вестник опытной физики и элементарной математики [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vofem.ru/ru/issues/1893/15/12/180>.

4. Вчені навчилися передавати дані на швидкості 26 Тб/с [Електронний ресурс] // Цікаве із світу науки = cikave.org.ua. – Режим доступу : <http://cikave.org.ua/evyuka/vcheni-navchylsya-peredavaty-dani-na-shvydkosti-26-tbs>.

5. Оцифрованное надбання: збереження, доступ, репрезентація: наук.-практ. конф. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nbu.gov.ua/node/1969>.

6. Периодика – один из наиболее востребованных ресурсов // Использование новых информационных технологий в библиотеке: поиск в интернете : метод. пособ. / сост. И. Э. Рикун. – Одесса, 2011. – С. 65–71.

7. Почему наше будущее зависит от чтения. Лекция Нила Геймана [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iuic.info/niu-iork/stsena/literatura/posts/31559-pochiemu-nashie-budushchieie-zavisit-ot-chtieniia-liektsiia-nila-gieimana>

8. Харьковский Демокрит (1816) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A5%D0%B0%D1%80%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%94%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D1%80%D0%B8%D1%82

9. British Library. Endangered Archives. EAP657: Saving the original lifetime archive of the well-known Ukrainian poet, artist and thinker, T. H. Shevchenko [Збереження оригінального архіву часів життя відомого українського поета, художника і мислителя Т. Г. Шевченка] [Electronic resource]. – Reference : <http://eap.bl.uk/database/results.a4d?proj ID=EAP657>.

10. British Library. Microform Research Collection [Electronic resource]. – Reference : <http://www.bl.uk/services/document/microrescoll/rescolc.html>.

11. The Encyclopedia of anti-Revisionism on-line: Periodicals, Journals, and Newspapers [Electronic resource]. – Reference : <http://www.marxists.org/history/erol/periodicals>.

12. Encyclopedia of Marxism: Glossary of *Periodicals* [Electronic resource]. – Reference : <https://www.marxists.org/.../periodicals/p/r.htm>.

13. Marxists Internet Archive List of Archived Periodicals, Newspapers and Journals [Electronic resource]. – Reference : <http://www.marxists.org/encyclopedia/periodicals/archive>.

HISTORY OF UKRAINIAN JOURNALISM: RESTART («BINDING», «DIGITALIZATION», «LOST»)

Nataliya Sydorenko

*Institute of Journalism,
National Taras Shevchenko University of Kyiv
Melnykova str., 36/1, Kyiv, 04119, Ukraine
e-mail: osydorenko@ukr.net*

The article deals with the possibilities of innovation technologies used in the libraries of Ukraine and abroad, particularly by the means of digitalization of those collections and separate materials (such as newspapers, magazines, bulletins, almanacs, etc.), connected with the Ukrainian journalism of the XIX and the beginning of the XX centuries. The experience of national scientific libraries of Kyiv and Odesa (particularly National Library of Ukraine named after Vernadsky and Odesa National Research M. Gorky Library), as well as university's scientific libraries in Kyiv and Kharkiv (M. Maksymovych Scientific Library of Taras Shevchenko National University of Kyiv and Central Scientific Library of V. N. Karazin Kharkiv National University), Russian National library in St.-Petersburg, etc. is analyzed.

Availability, openness, convenience, portability are the main criteria for the existence of electronic resources that make it easy to find remotely all necessary information, to do a virtual scientific research and effectively perform research tasks. In these complex processes libraries (both traditional and virtual) do not lose their value, because people come here for information. To a large extent, this applies to funds that preserve precious materials on the history of Ukrainian journalism. So far «e-life» of old newspapers and magazines from XIX – early XX century was restored very slowly; today Ukrainian libraries and archives offer general audience (not necessarily its readers) only a few dozen available online publications. We do not know when the progressive «download» starts to thousands of titles of Ukrainian periodicals that every year are close being «rarity», but in the digital form for the press (scattered in various collections, archives, storages, museums, private collections; with binding or in folder, in laminate or in «defective» condition) there must begin a new quality of existence.

Key words: library, digitalization, collection of periodicals, innovation technologies, electronic resources.

ИСТОРИЯ УКРАИНСКОЙ ЖУРНАЛИСТИКИ: ПЕРЕЗАГРУЗКА («ПЕРЕПЛЕТ», «ЦИФРА», «ПОТЕРЯНО»)

Наталья Сидоренко

*Институт журналистики
Киевского национального университета
имени Тараса Шевченко
ул. Мельникова, 36/1, г. Киев, 04119, Украина
e-mail: osydorenko@ukr.net*

В статье рассматриваются возможности инновационных технологий в библиотеках Украины и зарубежья, в частности оцифрование материалов (газет, журналов, бюллетеней, альманахов), связанных с историей украинской журналистики XIX – начала XX ст. Используется опыт национальных научных библиотек Киева и Одессы, университетских научных библиотек Киева и Харькова, Российской национальной библиотеки в Санкт-Петербурге и др.

Ключевые слова: библиотека, коллекция периодики, электронные источники, оцифрование, инновационные технологии.